

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Конституційного права та прав людини
Кафедра конституційного права навчально-науковий інститут права та психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор НАВС
полковник поліції
Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ
16.08.2026

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Статус дисципліни:	обов'язкова
Рівень вищої освіти:	другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти:	магістра
Галузь знань:	D Бізнес, адміністрування та право
Спеціальність:	D4 Публічне управління та адміністрування
Освітня програма:	Публічне управління та адміністрування
Форма здобуття вищої освіти:	заочна
Мова навчання:	українська
Форма підсумкового контролю:	екзамен
Рік набору:	2026

Київ - 2026

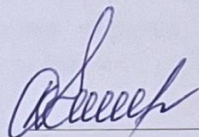
Розробники:

Осауленко Андрій Олександрович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ

Демиденко Володимир Олексійович – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

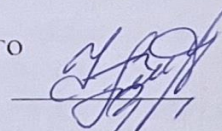
Робочу програму схвалено на засіданні кафедри конституційного права навчально-наукового інституту права та психології протокол від 23.07.2026 № 25 і на засіданні кафедри конституційного права та прав людини протокол від 06.08.2026 № 20

Завідувач кафедри конституційного права навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Катерина СЬОХ

Т.в.о. завідувача кафедри конституційного права та прав людини НАВС

Леся ЧЕХАНЮК

Схвалено науково-методичною радою НАВС Протокол від 11.08.2026 № 8

Результати щорічного перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20____/20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

Протокол засідання кафедри
____202____№ ____

Протокол засідання науково-методичної ради
від ____202____№ ____

Робоча програма переглянута на 20____/20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

Протокол засідання кафедри
____202____№ ____

Протокол засідання науково-методичної ради
від ____202____№ ____

Робоча програма переглянута на 20____/20____ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ____).
(потрібне підкреслити)

Протокол засідання кафедри
____202____№ ____

Протокол засідання науково-методичної ради
від ____202____№ ____

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система теоретичних і практичних питань, пов'язаних із сутністю, принципами та формами здійснення регіонального публічного управління та місцевого самоврядування, організацією і функціонуванням органів регіональної та місцевої публічної влади, їх компетенцією, гарантіями діяльності та відповідальністю в умовах децентралізації влади в Україні.

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Регіональне управління та місцеве самоврядування» є формування у здобувачів вищої освіти системи ґрунтовних знань, умінь і навичок щодо правових та організаційних засад регіонального публічного управління та самоврядування, підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно здійснювати управлінську діяльність на регіональному та місцевому рівнях з урахуванням європейських стандартів і національних особливостей розвитку публічної влади.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є засвоєння теоретичних основ регіонального публічного управління та місцевого самоврядування; вивчення конституційно-правового статусу органів регіонального публічного управління та органів місцевого самоврядування; аналіз системи, функцій і повноважень органів регіональної та місцевої публічної влади; дослідження гарантій діяльності та видів відповідальності органів і посадових осіб місцевої публічної влади; формування навичок застосування норм чинного законодавства у сфері регіонального управління та самоврядування; оцінка впливу процесів децентралізації на ефективність публічного управління на регіональному та місцевому рівнях; розвиток здатності аналізувати та впроваджувати кращі зарубіжні практики і міжнародні стандарти у сфері публічного управління та адміністрування.

Пререквізити: Філософія управління, Концептуальні засади формування та реалізації державної політики, Теорія управління та прийняття рішень, Конституційне право України, Муніципальне право, Адміністративне право.

Постреквізити: Стратегічне управління в публічній сфері.

Програмні компетентності (інтегральні, загальні та фахові) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів ступеня магістр:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК03. Здатність розробляти та управляти проєктами.

ЗК04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК06. Здатність до професійного спілкування іноземною мовою.

ЗК07. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.

СК03. Здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування.

СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.

актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.

СК09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

СК10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Програмні результати навчання:

РН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.

РН02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

РН06. Здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід при проектуванні та реорганізації управлінських та загальноорганізаційних структур.

РН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.

РН10. Представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності.

РН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень.

РН12. Планувати і здійснювати наукові та прикладні дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, включаючи аналіз проблематики, постановку цілей і завдань, вибір та використання теоретичних та емпіричних методів дослідження, аналіз його результатів, формулювання обґрунтованих висновків.

Знання, уміння, навички. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти магістра повинні:

знати:

- ✓ процеси координації діяльності керівника із суб'єктами публічного управління та адміністрування, а також взаємодії з представниками місцевого самоврядування, громадськістю;
- ✓ особливості нормативного закріплення та функціонування органів місцевої публічної влади;
- ✓ основи здійснення регіонального публічного управління та самоврядування;
- ✓ гарантії та відповідальність органів місцевої публічної влади в Україні;
- ✓ основні чинники ефективності регіонального публічного управління та самоврядування в Україні, насамперед у розрізі передачі значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевої публічної влади.

уміти:

- ✓ аналізувати нормативно-правові акти, що регулюють сферу регіонального публічного управління та самоврядування;
- ✓ застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних управлінських і правових ситуацій на регіональному та місцевому рівнях;
- ✓ визначати проблеми функціонування органів регіональної та місцевої публічної влади та обґрунтовувати шляхи їх вирішення;
- ✓ оцінювати ефективність діяльності органів публічного управління в умовах децентралізації;
- ✓ здійснювати порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду регіонального управління;
- ✓ готувати аналітичні матеріали, правові висновки та пропозиції щодо вдосконалення системи регіонального публічного управління;
- ✓ використовувати сучасні інформаційні та аналітичні інструменти в управлінській діяльності.

навички:

- ✓ використання понятійно-категоріального апарату публічного управління та конституційного права;
- ✓ правозастосовної та нормотворчої діяльності у сфері регіонального публічного управління та самоврядування;
- ✓ підготовки управлінських рішень з урахуванням правових, соціальних, економічних і політичних чинників;
- ✓ проведення наукового та прикладного аналізу проблем регіонального розвитку;
- ✓ формулювання обґрунтованих правових позицій, висновків і рекомендацій;
- ✓ професійної комунікації з представниками органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості;
- ✓ застосування європейських стандартів та кращих практик у сфері публічного управління.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри конституційного права та прав

людини НАВС, звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: k003@naiau.kiev.ua та на кафедрі конституційного права навчально-наукового інституту права та психології НАВС звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою: kafedra_kp@navs.edu.ua

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників:	Характеристика навчальної дисципліни			
	Денна форма здобуття вищої освіти		Заочна форма здобуття вищої освіти	
	д/б	ксф	д/б	ксф
Кількість кредитів ECTS –3	Рік підготовки			
			1	1
	Семестр			
			1	1
Загальна кількість годин –90	Лекції (годин)			
			4	4
	Семінарські заняття (годин)			
			10	10
	Практичні заняття (годин)			
			-	-
	Самостійна робота (годин)			
			76	76
	Вид підсумкового контролю			
			екзамен	екзамен

3. Тематичний план

(для здобувачів вищої освіти магістра, заочної форми навчання)

Назва розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Нормативний обсяг годин	Усього годин з викладачем	З них				Нормативний обсяг годин	Усього	З них			
Лекцій			Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота	Лекцій			Семінарських занять	Практичних занять	Самостійна робота	
Тема 1. Територіальна основа здійснення регіонального публічного управління та самоврядування							18	2	2	2	-	16
Тема 2. Регіональна публічна влада в Україні: поняття, сутність та система							18	4	2	2	-	14
Тема 3. Конституційно-правовий статус органів регіонального публічного управління та самоврядування							18	4		2	-	14
Тема 4. Гарантії та відповідальність органів регіонального публічного управління та самоврядування							18	2	-	2	-	16
Тема 5. Децентралізація та її вплив на ефективність регіонального публічного управління та самоврядування в Україні							18	2	-	2	-	16
Всього годин:							90	14	4	10	-	76
Підсумковий контроль	екзамен											

4. Плани семінарських занять

Семінарське заняття - 2 год.

Тема 1. Територіальна основа здійснення регіонального публічного управління та самоврядування

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Територія та унітаризм в Україні – сутнісна та формалізована основа

здійснення регіонального публічного управління та самоврядування

2. Вихідні засади територіального устрою та регіонального публічного управління та самоврядування в Україні.

3. Система адміністративно-територіального устрою та регіонального публічного управління та самоврядування в Україні

Тема 2. Регіональна публічна влада в Україні: поняття, сутність та система

Семінарське заняття - 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Поняття регіональної публічної влади в Україні
2. Сутність регіональної публічної влади в Україні
3. Система регіональної публічної влади в Україні
4. Принципи регіональної публічної влади в Україні

Тема 3. Конституційно-правовий статус органів регіонального публічного управління та самоврядування

Семінарське заняття - 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Поняття та сутність конституційно-правового статусу органів регіонального публічного управління та місцевого самоврядування.
2. Система органів регіонального публічного управління.
3. Органи державної влади на регіональному рівні.
4. Органи місцевого самоврядування.
5. Посадові особи місцевого самоврядування.
6. Конституційно-правовий статус обласних і районних рад.
7. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та їх роль у здійсненні регіонального публічного управління.

Тема 4. Гарантії та відповідальність органів регіонального публічного управління та самоврядування

Семінарське заняття - 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Гарантії місцевої публічної влади в Україні: поняття та сутність
2. Види гарантій місцевої публічної влади
3. Поняття та підстави відповідальності органів і посадових осіб місцевої публічної влади в Україні
4. Види відповідальності органів і посадових осіб місцевої публічної влади в Україні

Тема 5. Децентралізація та її вплив на ефективність регіонального публічного управління та самоврядування в Україні

Семінарське заняття - 2 год.

Навчальні питання до семінарського заняття

1. Конституційно-правові засади децентралізації в Україні.
2. Децентралізація влади: світовий досвід і його значення для України.
3. Транскордонне, регіональне та міжрегіональне співробітництво місцевих влад.
4. Роль децентралізації у забезпеченні прав і свобод людини.

5. Завдання для самостійної роботи, критерії її оцінювання (max=20 балів)

Тема 1. Територіальна основа здійснення регіонального публічного управління та самоврядування

Практичні завдання:

Практична задача 1. Територіальні межі повноважень органів місцевого самоврядування

Унаслідок зміни адміністративно-територіального устрою України кілька населених пунктів було включено до складу новоутвореної територіальної громади. Після цього виник спір між двома сусідніми громадами щодо фінансування ремонту дороги, яка проходить через територію обох громад і використовується їхніми мешканцями.

Голова однієї громади наполягає, що фінансування ремонту має здійснювати виключно інша громада, оскільки більша частина дороги розташована на її території. Інша громада вважає, що питання повинно вирішуватися спільно.

Завдання:

1. Визначте значення територіальної основи для організації місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте, як адміністративно-територіальні межі впливають на компетенцію органів місцевого самоврядування.
3. Запропонуйте правові та організаційні механізми врегулювання спору між громадами.
4. Обґрунтуйте можливість міжмуніципального співробітництва для вирішення цієї проблеми.

Практична задача 2. Реорганізація територіальної громади

Унаслідок реформи адміністративно-територіального устрою декілька територіальних громад було об'єднано. Після реорганізації виникли проблеми з доступністю адміністративних послуг для жителів віддалених населених пунктів. Зокрема, мешканці змушені долати значну відстань для отримання документів і консультацій у виконавчих органах ради.

Частина депутатів місцевої ради пропонує створити додаткові адміністративні центри, інша частина наполягає на збереженні єдиного центру надання послуг.

Завдання:

1. Визначте, які вимоги до територіальної організації місцевого самоврядування необхідно враховувати в цій ситуації.

2. Проаналізуйте співвідношення принципів ефективності управління та доступності публічних послуг.
3. Запропонуйте можливі організаційні рішення для забезпечення доступності адміністративних послуг.
4. Обґрунтуйте, як територіальна віддаленість населених пунктів може впливати на реалізацію прав і законних інтересів громадян.

Практична задача 3. Територіальна організація управління в умовах надзвичайної ситуації

На території області виникла надзвичайна ситуація, унаслідок якої було пошкоджено транспортну інфраструктуру та порушено сполучення між кількома територіальними громадами. Органи місцевого самоврядування кожної громади самостійно розробляють плани відновлення доріг і транспортного сполучення. Водночас їхні рішення не узгоджуються між собою, що призводить до дублювання витрат і нераціонального використання ресурсів.

Обласна державна адміністрація пропонує запровадити єдиний регіональний план відновлення транспортної інфраструктури.

Завдання:

1. Визначте роль територіальної організації публічної влади в координації управлінських рішень.
2. Проаналізуйте співвідношення повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.
3. Запропонуйте механізм узгодження регіональних і місцевих планів відновлення.
4. Обґрунтуйте, які принципи публічного управління мають бути покладені в основу взаємодії відповідних органів.

Теми для есе/презентації:

1. Територіальна організація публічної влади в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи вдосконалення.
2. Адміністративно-територіальний устрій України як основа організації регіонального управління та місцевого самоврядування.
3. Територіальні громади в системі публічної влади України: правова природа, функції та перспективи розвитку.
4. Вплив адміністративно-територіальної реформи на доступність публічних послуг і якість управління на місцевому рівні.
5. Територіальна нерівність у розвитку громад: причини виникнення та механізми подолання.

Тема 2. Регіональна публічна влада в Україні: поняття, сутність та система

Практичні завдання:

Практична задача 1. Конфлікт між органами державної влади та місцевого самоврядування

Обласна державна адміністрація видала розпорядження щодо організації використання комунального майна територіальної громади для розміщення

регіонального центру надання соціальних послуг. Міська рада заперечила проти такого рішення, зазначивши, що розпорядження прийнято без її погодження та втручання в повноваження органів місцевого самоврядування.

Обласна державна адміністрація, своєю чергою, посиляється на необхідність забезпечення регіональних потреб населення.

Завдання:

1. Розкрийте поняття та сутність регіональної публічної влади.
2. Визначте правову природу місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування.
3. Проаналізуйте межі компетенції зазначених органів у питаннях управління комунальним майном.
4. Запропонуйте правові способи врегулювання конфлікту з дотриманням принципу законності.

Практична задача 2. Дублювання управлінських повноважень

У певному регіоні місцева державна адміністрація та виконавчі органи міської ради одночасно реалізують заходи щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб. Обидва органи створили окремі програми допомоги, формують власні бази отримувачів послуг і здійснюють закупівлі гуманітарних товарів.

У результаті частина осіб отримує допомогу декілька разів, тоді як інші не включені до жодної програми. Між органами виник спір щодо відповідальності за неефективне використання ресурсів.

Завдання:

1. Охарактеризуйте систему регіональної публічної влади в Україні.
2. Визначте причини виникнення дублювання управлінських функцій.
3. Запропонуйте модель координації діяльності місцевої державної адміністрації та виконавчих органів місцевої ради.
4. Обґрунтуйте значення обміну інформацією, міжвідомчої взаємодії та спільного планування для ефективності публічного управління.

Практична задача 3. Взаємодія обласної та районної рад

Обласна рада затвердила регіональну програму розвитку транспортної інфраструктури. Районна рада відмовилася брати участь у її реалізації, аргументуючи це тим, що програму було розроблено без належного врахування потреб району.

Обласна рада наполягає на необхідності виконання програми, оскільки вона спрямована на забезпечення інтересів усього регіону.

Завдання:

1. Визначте конституційно-правовий статус обласних і районних рад.
2. Проаналізуйте правові засади взаємодії представницьких органів регіонального рівня.
3. Визначте можливі механізми узгодження регіональних і районних інтересів.
4. Розробіть пропозиції щодо вдосконалення процедури підготовки та реалізації регіональних програм.

Теми для есе/презентації:

1. Регіональна публічна влада в Україні: поняття, ознаки та особливості функціонування.
2. Співвідношення державного управління та місцевого самоврядування в системі регіональної публічної влади.
3. Взаємодія органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування: проблеми розмежування повноважень.
4. Роль обласних і районних рад у забезпеченні соціально-економічного розвитку відповідних територій.
5. Баланс державних і місцевих інтересів у системі регіонального публічного управління України.

Тема 3. Конституційно-правовий статус органів регіонального публічного управління та самоврядування

Практичні завдання:

Практична задача 1. Перевищення повноважень міським головою

Міський голова одноосібно прийняв рішення про передачу частини комунального майна приватному підприємству в довгострокове користування. Рішення було обґрунтовано необхідністю залучення інвестицій до громади. Водночас відповідне питання не розглядалося на засіданні міської ради, а передбачена процедура ухвалення рішення не була дотримана.

Депутати міської ради вважають дії міського голови незаконними та вимагають скасування відповідного рішення.

Завдання:

1. Визначте конституційно-правовий статус міського голови та міської ради.
2. Проаналізуйте співвідношення повноважень представницьких і виконавчих органів місцевого самоврядування.
3. Визначте юридичне значення дотримання встановленої процедури прийняття управлінських рішень.
4. Запропонуйте способи правового реагування на можливе перевищення повноважень посадовою особою.

Практична задача 2. Конфлікт між місцевою державною адміністрацією та обласною радою

Обласна рада затвердила програму підтримки закладів охорони здоров'я регіону та передбачила фінансування відповідних заходів. Обласна державна адміністрація відмовилася організовувати виконання окремих положень програми, посилаючись на невідповідність запропонованих заходів державним пріоритетам.

Депутати обласної ради вважають таку відмову необґрунтованою та заявляють про втручання виконавчого органу в повноваження представницького органу.

Завдання:

1. Охарактеризуйте конституційно-правовий статус обласної ради та обласної державної адміністрації.

2. Визначте правові засади взаємодії цих органів.
3. Проаналізуйте межі самостійності обласної ради у вирішенні питань регіонального розвитку.
4. Запропонуйте алгоритм врегулювання спору з урахуванням компетенції кожного органу.

Практична задача 3. Неналежна організація роботи виконавчих органів ради

У територіальній громаді систематично порушуються строки розгляду звернень громадян. Перевірка виявила відсутність належного розподілу функцій між структурними підрозділами виконавчого комітету, неналежний контроль за виконанням доручень та відсутність механізмів оцінювання результативності роботи посадових осіб.

Міський голова пропонує провести реорганізацію виконавчих органів ради та запровадити систему внутрішнього контролю.

Завдання:

1. Визначте правові засади організації діяльності виконавчих органів місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте роль міського голови у забезпеченні належної організації роботи виконавчих органів.
3. Запропонуйте систему організаційних заходів для підвищення ефективності розгляду звернень громадян.
4. Обґрунтуйте, які показники доцільно використовувати для оцінювання ефективності діяльності посадових осіб.

Теми для есе/презентації:

1. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування в Україні: зміст, гарантії та проблеми реалізації.
2. Правовий статус місцевих державних адміністрацій у системі територіальної організації виконавчої влади.
3. Повноваження органів місцевого самоврядування: проблеми розмежування власних і делегованих повноважень.
4. Правовий статус голови територіальної громади: повноваження, відповідальність та особливості взаємодії з місцевою радою.
5. Європейські стандарти місцевого самоврядування та їх упровадження в Україні.

Тема 4. Гарантії та відповідальність органів регіонального публічного управління та самоврядування

Практичні завдання:

Практична задача 1. Порушення прав територіальної громади

Обласна державна адміністрація видала розпорядження, яким фактично обмежила можливість міської ради самостійно розпоряджатися об'єктами

комунальної власності. Міська рада вважає, що таким рішенням порушено гарантії місцевого самоврядування.

Обласна державна адміністрація стверджує, що діяла в інтересах регіону та з метою запобігання неефективному використанню майна.

Завдання:

1. Розкрийте поняття та види гарантій місцевого самоврядування.
2. Визначте, які гарантії самостійності територіальної громади можуть бути порушені.
3. Проаналізуйте допустимі межі державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування.
4. Запропонуйте правові механізми захисту прав та інтересів територіальної громади.

Практична задача 2. Відповідальність посадової особи місцевого самоврядування

Посадова особа виконавчого органу міської ради під час реалізації регіональної програми допустила порушення встановленої процедури використання бюджетних коштів. Унаслідок цього частину передбачених програмою заходів не було виконано, а територіальна громада зазнала фінансових втрат.

За результатами внутрішньої перевірки встановлено, що посадова особа не забезпечила належного контролю за виконанням договорів і не вжила заходів для своєчасного усунення порушень.

Завдання:

1. Визначте можливі види юридичної відповідальності посадової особи.
2. Проаналізуйте значення вини, характеру порушення та його наслідків для визначення виду відповідальності.
3. Визначте, які обставини необхідно встановити для обґрунтованого вирішення питання про відповідальність.
4. Запропонуйте заходи запобігання подібним порушенням у майбутньому.

Практична задача 3. Бездіяльність органу місцевого самоврядування

Мешканці територіальної громади неодноразово зверталися до міської ради з вимогою вжити заходів щодо аварійного стану будинку, який становить загрозу для безпеки громадян. Протягом декількох місяців відповідних заходів не було вжито, а звернення громадян залишалися без належного реагування.

Група мешканців вирішила оскаржити бездіяльність органу місцевого самоврядування та вимагає притягнення відповідальних посадових осіб до відповідальності.

Завдання:

1. Визначте, які гарантії прав громадян у відносинах з органами місцевого самоврядування мають бути забезпечені.
2. Проаналізуйте правове значення бездіяльності органу місцевого самоврядування.
3. Визначте можливі способи оскарження бездіяльності та захисту прав громадян.

4. Обґрунтуйте умови, за яких може наставати юридична відповідальність відповідного органу або його посадових осіб.

Теми для есе/презентації:

1. Правові гарантії самостійності місцевого самоврядування в Україні: проблеми реалізації та напрями вдосконалення.
2. Конституційні гарантії місцевого самоврядування та їх значення для захисту прав територіальних громад.
3. Юридична відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування: підстави, види та особливості застосування.
4. Громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування як інструмент забезпечення прозорості та підзвітності публічної влади.
5. Забезпечення законності в діяльності органів регіонального публічного управління: механізми контролю та відповідальності.

Тема 5. Децентралізація та її вплив на ефективність регіонального публічного управління та самоврядування в Україні

Практичні завдання:

Практична задача 1. Передача повноважень без належного фінансування

У межах реформи децентралізації територіальна громада отримала додаткові повноваження щодо забезпечення функціонування закладів освіти, соціального захисту населення та утримання місцевої інфраструктури. Однак обсяг фінансових ресурсів громади виявився недостатнім для повноцінного виконання всіх завдань.

Міська рада звернулася до центральних органів виконавчої влади з пропозицією переглянути механізми фінансового забезпечення делегованих повноважень.

Завдання:

1. Розкрийте сутність децентралізації публічної влади.
2. Проаналізуйте співвідношення переданих повноважень і ресурсного забезпечення територіальних громад.
3. Визначте можливі управлінські та фінансові механізми підвищення спроможності громади.
4. Обґрунтуйте значення принципу субсидіарності для розподілу повноважень між рівнями публічної влади.

Практична задача 2. Ефективність міжмуніципального співробітництва

Дві сусідні територіальні громади мають недостатні фінансові ресурси для створення сучасного центру поводження з побутовими відходами. Кожна громада окремо не може забезпечити необхідне фінансування, проте спільна реалізація проекту є економічно доцільною.

Частина депутатів пропонує створити спільний проєкт, інші наполягають на самостійному вирішенні питання кожною громадою.

Завдання:

1. Розкрийте сутність міжмуніципального співробітництва як інструменту децентралізації.
2. Визначте можливі форми співробітництва територіальних громад.
3. Запропонуйте модель спільного фінансування та управління проектом.
4. Проаналізуйте потенційні переваги й ризики спільної реалізації інфраструктурного проекту.

Практична задача 3. Децентралізація та забезпечення прав людини

У територіальній громаді після передачі значної частини повноважень на місцевий рівень було запроваджено нову систему надання соціальних послуг. Водночас мешканці віддалених сіл почали скаржитися на ускладнення доступу до цих послуг через відсутність транспортного сполучення та недостатню кількість фахівців.

Місцева рада стверджує, що реформа підвищила управлінську самостійність громади, а проблеми доступності мають тимчасовий характер.

Завдання:

1. Проаналізуйте взаємозв'язок децентралізації та забезпечення прав і свобод людини.
2. Визначте, які критерії слід використовувати для оцінювання доступності та якості публічних послуг.
3. Запропонуйте заходи для усунення територіальної нерівності в доступі до соціальних послуг.
4. Обґрунтуйте, як місцева влада має поєднувати управлінську самостійність із відповідальністю за дотримання прав громадян.

Теми есе/презентації:

1. Децентралізація публічної влади в Україні: досягнення, проблеми та перспективи подальшого реформування.
2. Фінансова децентралізація як чинник забезпечення спроможності територіальних громад.
3. Розмежування повноважень і ресурсів між органами державної влади та місцевого самоврядування в умовах децентралізації.
4. Міжмуніципальне співробітництво як інструмент підвищення ефективності регіонального управління.
5. Вплив децентралізації на якість публічних послуг і рівень життя населення територіальних громад.

Рекомендований розподіл балів:

Вид самостійної роботи	Кількість	Бали
Практичні ситуаційні завдання	15	15 балів (по 1 бала за кожне)
Есе	1 на вибір	5 балів
Усього		20 балів

6. Індивідуальні завдання

Відповідно до навчального плану із навчальної дисципліни «Регіональне управління та місцеве самоврядування» курсові, дипломні роботи не передбачено.

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються методи навчання: бінарні, частково-пошукові; *словесні методи* (лекція, розповідь-пояснення), *наочні* (ілюстрація), *практичні* (репродуктивні, проблемно-пошукові, інтерактивні (дискусія); частково-пошукові, проблемні, дальтон-технологія, активні та інтерактивні, інформаційні й евристичні («мозковий штурм», синектики, Сократів діалог, аналогій, стоп-кадр, ПОПів-формула, дискусія, термінологічний бій, синтез думок), метод ситуацій (ситуація-вправа, ситуація-оцінка, ситуація-проблема, ситуація-ілюстрація), імпульс-повідомлення, незакінчені речення, складання коментованої схеми навчального питання.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка виконаних завдань, тестовий та рейтинговий контроль. Контроль успішності здобувачів вищої освіти з кожної навчальної дисципліни поділяється на поточний і підсумковий контроль.

Для ефективної перевірки рівня засвоєння здобувачами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни використовують різні методи і форми контролю: 1) метод усного контролю; 2) метод письмового контролю; 3) метод тестового контролю; 4) метод програмованого контролю.

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти – це систематична перевірка знань здобувачів, яка проводиться викладачем на поточних заняттях відповідно до розкладу та відповідно до програми, робочої програми, силабусу.

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми з метою перевірити ступінь та якість засвоєння матеріалу, що вивчається. В процесі поточного контролю оцінюється самостійна робота здобувача щодо повноти виконання завдань, рівня засвоєння навчальних матеріалів, оволодіння практичними навичками аналітичної, дослідницької роботи та ін.

Поточний контроль – усний (у вигляді індивідуального або групового опитування, аналізу ділових ситуацій, ділових ігор) або письмовий (у вигляді контрольної роботи, тестів). Форми поточного контролю з кожної теми визначає викладач.

Контрольне оцінювання може проводитись в усній формі, у формі письмової контрольної роботи та/або тестування (комп'ютерного, письмового).

Контроль самостійної роботи здійснюють шляхом перевірки виконаних завдань на практичних, семінарських заняттях, написання рефератів, есе тощо.

Підсумковий контроль – контроль навчальних досягнень здобувачів з метою оцінки якості освоєння ними програми навчальної дисципліни, що проводиться в період проміжної атестації у формі заліку або екзамену (якщо

дисципліна вивчається впродовж декількох академічних періодів, то підсумковий контроль може проводитися за частиною дисципліни, вивченої в даному академічному періоді). Мета підсумкового контролю – виявити засвоєння навчальної дисципліни в цілому, розуміння навчального матеріалу, взаємозв'язок змісту навчального матеріалу, логіку його засвоєння тощо.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамен після закінчення вивчення навчальної дисципліни. Структура білета передбачає три теоретичних питання.

Екзамен – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні рівня знань, умінь та навичок (компетентностей) з освітнього компонента або його окремої завершеної частини та передбачає виставлення оцінок у балах ЄКТС, що за національною шкалою оцінювання відповідає оцінці «відмінно»,

«добре», «задовільно» або «незадовільно».

Підсумкова кількість балів з екзамену з навчальної дисципліни розраховується як середнє арифметичне суми результатів аудиторної роботи та самостійної роботи разом (≤ 100) та результату підсумкового контролю (≤ 100).

Формула розрахунку підсумкової кількості балів з екзамену:

$(RAP + RCP) + РПК \text{ ПКБ(Екз)} = \frac{\quad}{2}$, де:

2

ПКБ – підсумкова кількість балів; RAP – результат аудиторної роботи; RCP – результат самостійної роботи;

РПК – результат підсумкового контролю.

Шкала оцінювання: національна та ECTS (для здобувачів 2026 року набору)

Оцінка в балах	Екзамен		Залік	
	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно	A	зараховано
82–89	B	добре	B	зараховано
75–81	C	добре	C	зараховано
64–74	D	задовільно	D	зараховано
60–63	E	задовільно	E	зараховано
0–59	F	незадовільно	F	не зараховано

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

9.1 Під час проведення занять в очному (offline) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

– пакет програмних продуктів Microsoft Office, а саме: Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint та ін.;

– мультимедійний проєктор, комп'ютер /ноутбук/планшет, інтерактивні дошки.

9.2 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується платформа Zoom, середовище Classroom, Moodle «Мудл».

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

1. Генеза місцевої публічної влади.
2. Історичні джерела про місцеву публічну владу в Україні та світі.
3. Етапи становлення місцевої публічної влади в незалежній Україні.
4. Місцева публічна влада в сучасній Україні: поняття та ознаки.
5. Принципи місцевої публічної влади в Україні.
6. Децентралізація у здійсненні публічної влади.
7. Місце місцевої публічної влади в механізмі держави.
8. Сутність сучасного українського конституціоналізму та його роль в розбудові місцевої публічної влади.
9. Місце та роль місцевої публічної влади в правоохоронній діяльності.
10. Магдебурзьке право на території України.
11. Наука муніципального права як теоретико-правова основа сучасного муніципалізму.
12. Сучасний український конституціоналізм та його роль у формуванні місцевої публічної влади.
13. Децентралізація у здійсненні публічної влади: світовий досвід
14. Становлення місцевої публічної влади в незалежній Україні.
15. Природа місцевої публічної влади в Україні та зарубіжних країнах.
16. Сутність місцевої публічної влади.
17. Принцип поєднання державних та місцевих інтересів при здійсненні публічної влади.
18. Конституційно-правова регламентація місцевої публічної влади в Україні.
19. Міжнародно-правові стандарти організації та функціонування місцевої публічної влади.
20. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та територіальних органів центральних органів виконавчої влади.
21. Конституційно-правовий статус органів регіонального публічного управління та самоврядування.
22. Європейська хартія місцевого самоврядування: значення для країн Ради Європи.
23. Принцип субсидіарності при організації та здійсненні місцевої публічної влади.
24. Конституційно-правові засади функціонування місцевої публічної влади в країнах Європейського Союзу.
25. Конституційно-правові засади функціонування сільської, селищної, міської, районної в місті рад.
26. Конституційно-правові засади функціонування районної та обласної ради.
27. Конституційно-правові засади функціонування сільського, селищного, міського голови та старости.
28. Поняття та загальна характеристика системи місцевої публічної влади.

29. Публічна служба в Україні (державна служба та служба в органах місцевого самоврядування).
30. Система місцевих державних адміністрацій та територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади в Україні.
31. Система місцевого самоврядування в Україні та характеристика її елементів.
32. Функції місцевої публічної влади.
33. Особливості здійснення правоохоронної функції на місцевому рівні в Україні.
34. Порядок та принципи формування місцевих державних адміністрацій та територіальних органів центральних органів виконавчої влади.
35. Порядок та принципи формування органів регіонального публічного управління та самоврядування.
36. Порядок формування місцевих органів публічної влади у сфері правоохоронної діяльності (муніципальної поліції).
37. Державна служба: поняття, сутність та законодавче регулювання
38. Служба в органах місцевого самоврядування: загальна характеристика.
39. Співвідношення принципів державної служби та служба в органах місцевого самоврядування.
40. Порядок та принципи формування місцевих державних адміністрацій та територіальних органів центральних органів виконавчої влади.
41. Особливості здійснення правоохоронної функції виборними органами місцевої публічної влади.
42. Здійснення правоохоронної функції місцевими органами державної виконавчої влади.
43. Зарубіжний досвід публічної служби і його значення для України.
44. Засади адміністративно-територіального устрою України та місцева публічна влада.
45. Територіальна основа місцевої публічної влади: поняття та сутність.
46. Територіальна основа функціонування місцевих державних адміністрацій та територіальних органів центральних органів виконавчої влади.
47. Територіальна основа здійснення місцевого самоврядування.
48. Реформа адміністративно-територіального устрою України та її значення для правоохоронної діяльності.
49. Конституційно-правова регламентація територіального устрою України.
50. Територіальна основа місцевої публічної влади: проблеми і шляхи їх вирішення.
51. Добровільне об'єднання територіальних громад в Україні.
52. Принцип повсюдності у здійсненні місцевого самоврядування.
53. Адміністративно-територіальний устрій і правоохоронна діяльність в Україні.
54. Історія адміністративно-територіального устрою України.
55. Особливості статусу району та області, як елементів устрою України
56. Поняття, види, повноваження та форми діяльності територіальних громад.
57. Представницькі органи місцевого самоврядування у сфері правоохоронної діяльності.

58. Виконавчі органи місцевого самоврядування у сфері правоохоронної діяльності.
59. Особливості здійснення місцевого самоврядування в столиці України місті Києві.
60. Форми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування в Україні у правоохоронній сфері.
61. Державний контроль за реалізацією органами місцевого самоврядування повноважень в Україні.
62. Сучасні тенденції реформування та удосконалення функціонування органів регіонального публічного управління та самоврядування на основі зарубіжного досвіду.
63. Організаційно-функціональна характеристика муніципальної поліції в сфері діяльності місцевого самоврядування.
64. Світові моделі муніципальної поліції в структурі органів місцевої публічної влади.
65. Особливості закріплення повноважень органів місцевої публічної влади в законодавстві України.
66. Моделі функціонування муніципальної поліції в Україні.
67. Зарубіжні практики функціонування муніципальної поліції.
68. Форми безпосереднього здійснення місцевого самоврядування і їх значення для реалізації функції правопорядку в Україні.
69. Статус депутатів місцевої ради в Україні
70. Гарантії здійснення місцевого самоврядування.
71. Компетенція місцевих державних адміністрацій та територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади у сфері правоохоронної діяльності.
72. Компетенція органів місцевого самоврядування у сфері правоохоронної діяльності.
73. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.
74. Акти органів та посадових осіб місцевої публічної влади.
75. Взаємодія місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування при здійсненні власних повноважень.
76. Взаємодія місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування при здійсненні делегованих повноважень.
77. Особливості нормативно-правової регламентації компетенції муніципальної поліції як ключового елементу їх правового статусу.
78. Конституційно-правові засади організації та діяльності правоохоронних органів в Україні.
79. Власні і делеговані повноваження у сфері правоохоронної діяльності місцевого самоврядування.
80. Акти представницьких органів місцевого самоврядування: поняття, види, порядок прийняття.
81. Правова основа взаємодії місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

82. Повноваження місцевих органів публічної влади у сфері правоохоронної діяльності: український та зарубіжний досвід.
83. Міжнародний та національний аспекти регламентації відповідальності органів регіонального публічного управління та самоврядування.
84. Поняття та ознаки відповідальності органів регіонального публічного управління та самоврядування в Україні.
85. Підстави відповідальності органів та посадових осіб регіонального публічного управління та самоврядування.
86. Порядок дострокового припинення повноважень органів регіонального публічного управління та самоврядування.
87. Види відповідальності органів регіонального публічного управління та самоврядування в Україні.
88. Конституційно-правова відповідальність органів регіонального публічного управління та самоврядування в Україні.
89. Муніципальна відповідальність органів регіонального публічного управління та самоврядування в Україні.
90. Засади реалізації принципу стримувань і противаг на місцевому рівні.

11. Рекомендовані джерела інформації

1. Батанов О. Концептосфера муніципального права. Право України. 2020. № 10. С. 13-31.
2. Бедрій Р. Б. Проблеми децентралізації у господарсько-економічній сфері. Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні: монографія / за ред. Доктора юрид. наук, професора О. В. Батанова; передмова академіка НАН України Ю. С. Шемшученка та академіка НАПрН України О. В. Скрипнюка. Київ : Талком, 2021. С. 273-294.
3. Бедрій Р. Добровільне об'єднання територіальних громад як складова реформи децентралізації публічної влади в Україні. Український часопис конституційного права. 2018. № 2. С. 54-59.
4. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року №396-ІХ. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48.
5. Гураль П. Правова та організаційна складові реформи децентралізації влади в Україні та їх удосконалення. Український часопис конституційного права. 2019. № 4. С. 23-30.
6. Демиденко В. О. Верховенство права як аксіологічна вершина системи принципів місцевого самоврядування. Науково-теоретичний журнал «Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка». 2019. № 3(87). С. 167-176. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.87.167-176>
7. Демиденко В.О. Кореляція між муніципально-правовою відповідальністю та популізмом як фактором сучасної деградації інституту публічної влади. Європейські перспективи. 2025. №1. С. 55-66. DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2025.1.8>
8. Демиденко В.О. Модернізація інституту правосуб'єктності територіальної громади в умовах воєнного стану, післявоєнного розвитку України та Європи. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 2. С. 82-90. DOI: <https://doi.org/10.33270/02232602.82>

9. Демиденко В.О. Модернізація системи принципів здійснення місцевого самоврядування в Україні: матеріали засідання науково-практичного круглого столу «Верховенство права як гарантія конституційного ладу» (Київ, 5 грудня 2019). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019. С. 46-48. (Верховенство права як гарантія конституційного ладу [Текст]: матеріали засідання науково-практичного круглого столу (Київ, 5 грудня 2019). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2019. 184 с.
10. Демиденко В.О. Роль місцевого самоврядування в реінтеграції деокупованих територій України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 58-64 DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.04.8>
11. Демиденко В.О. Вплив євроінтеграційного курсу України на європейське та національне муніципальне право в умовах сучасної гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1. С. 71-81. DOI: <https://doi.org/10.33270/01242702.71>
12. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями від 21 травня 1980 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106. – Назва екрана.
13. Камінська Н.В., Демиденко В.О. Україна – рушійна сила утвердження свободи, демократії, безпеки, прав людини та верховенства права як першооснови нового світового і європейського правопорядку. *Право України*. 2025. №3. С. 25-43. DOI: <https://doi.org/10.33498/louu-2025-03-025>
14. Кобрин В. С. Муніципальні конфлікти між органами та посадовими особами місцевого самоврядування: засоби запобігання та практика врегулювання. *Український часопис конституційного права*. 2022. № 1. С. 21-34.
15. Конституційне право України: підруч. / кол. авт.: С.О. Халюк, К.Я. Сьох та ін. – Київ: Видавничий дім «Центр української літератури», 2026. – 401 с.
16. Конституція України від 28 червня 1996 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Президента України. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
17. Кравець М.О. Конституційні засади функціонування органів місцевого самоврядування під час умов дії воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №4. С. 91–93.
18. Любченко П. Муніципально-правові відносини: поняття, сутність, види. *Право України*. 2020. № 10. С. 49-62.
19. Мішина Н., Головка К. Тенденції систематизації муніципального права України. *Право України*. 2020. № 10. С. 97-109.
20. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. – Харків: ХНАУ, 2018. – 278 с.
21. Осауленко А.О. Роль та значення дисципліни «Регіональне публічне управління та самоврядування» в процесі здобуття магістерського рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Scientific and pedagogical internship «Modernization of professional education in the field of public management and administration»: the case of Ukraine and the Republic of Poland» Internship proceedings, August 29 – October 9, 2022. Wloclawek, 2022. P. 28-31.

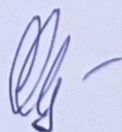
22. Попрошаєва О.А., Шулєпова О.О. Характеристика правового статусу територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №3. С. 101–105.
23. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16 квітня 2009 р. №1275-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - №34. – Стор. 1444. – Стаття 534.
24. Про державну службу. Закон України від 10 грудня 2015 року №889-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 4. – Ст. 43.
25. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України від 5 лютого 2015 року №157-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91
26. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 25. – Ст. 20 (з змінами та доповненнями).
27. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року №586-XIV : за станом на 1 травня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20. – Ст. 190.
28. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11 липня 2001 року №2625 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №48. – Ст.254.
29. Про основи містобудування : Закон України від 16 листоп. 1992 року 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 52. — Ст. 683.
30. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 7 червня 2001 року № 2493-III : за станом на 2 березня 2015 року // Офіційний вісник України. – 2001. – № 26. – Ст. 1151.
31. Про співробітництво територіальних громад. Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII // Офіційний Вісник України. – 2014. – № 60. – Ст. 1638.
32. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
33. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. №93-IV // Офіційний вісник України. - 2002. – №31. – Ст.1453.
34. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV : за станом на 16 жовтня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548.
35. Про столицю України – місто-герой Київ. Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV : за станом на 7 вересня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 11. – Ст. 79.
36. Про транскордонне співробітництво. Закон України від 24 червня 2004 року № 1861-IV : за станом на 2 грудня 2012 року // Офіційний вісник України. – 2004. – № 29. – Ст. 1947.
37. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> – Назва екрана.
38. Про фінансові ресурси органів місцевого самоврядування щодо їх повноважень: перевірка для субсидіарності. Рекомендація Ради Європи 79 (2000) від 25 травня 2000 року. – [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Ради Європи. Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=896523&Site=Congress&BackColorInternet=e0cee1&BackColorIntranet=e0cee1&BackColorLogged=FFC679>.

39. Рекомендації Парламентської асамблеї Ради Європи №190 (1995) від 26 вересня 1995 р. щодо вступу України до Ради Європи // Політика і час. – 1995. – №12. – С. 81.
40. Рекомендація Конгресу місцевих та регіональних влад Європи №102 (2001) від 13 листопада 2001 р. щодо місцевої та регіональної демократії в Україні. – Страсбург: Видання Ради Європи (неофіційний переклад).
41. Рекомендація Конгресу місцевих та регіональних влад Європи №48 (1998) від 28 травня 1998 р. щодо місцевої та регіональної демократії в Україні. – Страсбург: Видання Ради Європи (неофіційний переклад).
42. Рудік Н.В. Концептуальна основа регіональної політики в Україні та європейському союзі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №8. С. 65–68.
43. Сковронський Д.М. Система державного управління у Візантії: погляд крізь тисячолітню історію. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 41–44.
44. Стешенко Т.В., Алиєва А.В. Міські агломерації як форма співробітництва територіальних громад. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №3. С. 114–117.
45. Чернеженко О.М. Місцеве самоврядування в Україні та державах-учасниках ЄС: конституційне регулювання й організаційні моделі: монограф.; за заг. ред. проф. В.Л. Федоренка. К.: Видавництво: Ліра-К, 2018. 380 с.
46. Чиркін А.С., Желнін В.Є., Огла М.В. Особливості організації місцевого самоврядування Швеції: досвід для України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 68–72.

Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Конституційний Суд України: <http://www.ccu.gov.ua>
4. Портал МВС: <http://mvs.gov.ua>
5. Президент України: <http://www.president.gov.ua>
6. Українська Гельсінська спілка з прав людини: <http://helsinki.org.ua>
7. ООН: <http://www.un.org>
8. ОБСЄ: <http://www.osce.org>
9. Рада Європи: <http://www.coe.int>
10. Офіс Ради Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua>
11. Міжнародна організація праці: www.ilo.org
12. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

Підписи авторів РПНД:

Андрій ОСАУЛЕНКО

Володимир ДЕМИДЕНКО